

Dr. Ladislav Bognar:

Evaluacija programa
"Edukacija za prevenciju nasilja, nenasilnu transformaciju
konflikta i izgradnju mira"
(četvrti korak)

Sažetak

Ovo je završna evaluacija programa koji je praktično primijenjen za osposobljavanje mirovnih aktivista u projektu "Izgradnja mira u istočnoj Hrvatskoj zasnovanog na kulturi nenasilja". Iz rezultata je vidljivo da je program omogućio uspješnu pripremu aktivista za njihov samostalan rad u složenim postratnim uvjetima, ali i problemi koji su se javljali u radu mirovnih timova. Ukazuje se potreba da se ponovno okupi ekspertni tim koji bi nakon evaluacije izradio novu verziju programa.

Uvod u problem

U projektu "Izgradnja mira u istočnoj Hrvatskoj zasnovanog na kulturi nenasilja" planirana je evaluacija programa "Edukacija za prevenciju nasilja, nenasilnu transformaciju konflikta i izgradnju mira". Do sada je izvršena evaluacija u vrijeme realizacije programa edukacije i po završetku programa, te nakon jednogodišnjeg rada mirovnih timova. Ovo je četvrta i posljednja koja je planirana po završetku projekta. Iako postoje naznake da će se projekt nastaviti realizirati u nešto modificiranom obliku, ovaj posljednji korak u evaluaciji programa izvršili smo kako je to projektom bilo planirano.

Cilj istraživanja

Želimo utvrditi kakav je **stav članova mirovnih timova** na kraju projekta o programu kojim su pripremani za svoju mirovnu aktivnost, o dopunskoj edukaciji koja se permanentno odvijala, kako ocjenjuju odnose unutar tima, mirovne inicijative koje pokreću, te opće stanje izgradnje mira na području njihovog djelovanja. Želimo nadalje ispitati **osobno zadovoljstvo/nezadovoljstvo** prijeđenim putem, te što smatraju najznačajnijim **osobnim doprinosom** u procesu izgradnje mira. Budući da se projekt nastavlja u promijenjenim društvenim okolnostima želimo ispitati viđenje **mirovnog angažiranja** u novim okolnostima

Metodologija

Ispitivanjem su obuhvaćeni sadašnji članovi mirovnih timova. Treba reći da je sastav uvelike promijenjen u odnosu na prvobitno stanje jer su neki članovi ili napustili ovaj posao ili prešli u druge slične organizacije. Došao je jedan broj novih članova, a osnovan je i novi mirovni tim u Slavonskom Brodu. Dio članova je prošao inicijalnu edukaciju u Iloku, a dio je bio uključen u neke druge edukacije i sudjelovao je samo u dopunskoj edukaciji. U ispitivanju je sudjelovalo 19 članova mirovnih timova, a od njih je 13 prošlo inicijalnu edukaciju. U ispitivanje su uključeni i koordinatorica mirovnih timova i voditeljica projekta.

I ovo ispitivanje nastojali smo provesti na nekonvencionalan način. Dijelom zato što se cijelo vrijeme trudimo da mirovne aktivnosti budu zanimljive i poticajne, pa tako i evaluacija, a dijelom zato što smo ispitivanja proveli u okviru završnog ljetnog susreta mirovnih timova održanog u Velikoj.

Jedini uobičajen postupak bio je **semantički diferencijal** kojim su članovi timova izrazili svoj stav prema edukaciji, odnosu unutar timova, mirovnim inicijativama i procesu izgradnje mira. Upotrijebili smo slijedećih 12 skala:

	3	2	1	0	1	2	3	
VAŽNO	_____						NEVAŽNO	
DOBRO	_____						LOŠE	
USPJEŠNO	_____						NEUSPJEŠNO	
SREĐENO	_____						NESREĐENO	
OPTIMISTIČNO	_____						PESIMISTIČNO	
POZITIVNO	_____						NEGATIVNO	
AKTIVNO	_____						PASIVNO	
UZLAZNO	_____						SILAZNO	
TOPLO	_____						HLADNO	
BRZO	_____						SPORO	
LAKO	_____						TEŠKO	
JAKO	_____						SLABO	

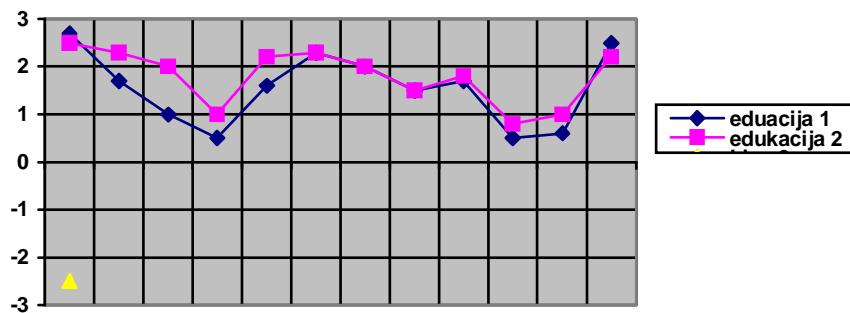
Prilog 1: Semantički diferencijal korišten za ispitivanje stavova

Za ispitivanje osobnog zadovoljstva prijednim putem koristili smo **krivulju zadovoljstva** kojom je trebalo grafički prikazati svoj odnos prema prijednom putu na čijem početku je Ilok, a na kraju Velika. Za ispitivanje osobnog doprinosa u izgradnji mira koristili smo postupak **osoba godine** u kojem je trebalo, pod pretpostavkom da su dobitnik značajnog društvenog priznanja, napisati o sebi zamišljeni članak u novinama.

Za ispitivanje vizije mirovnog angažiranja u suvremenim okolnostima koristili smo grupni postupak **mir - nemir**. Svaka grupa je iz novina i časopisa trebala izrezati slike, naslove i dijelove teksta koji se odnose na ove pojmove te izraditi poster. Iz dobivenih postera vidljivo je što u sadašnjim društvenim okolnostima može predstavljati mirovnu angažiranost.

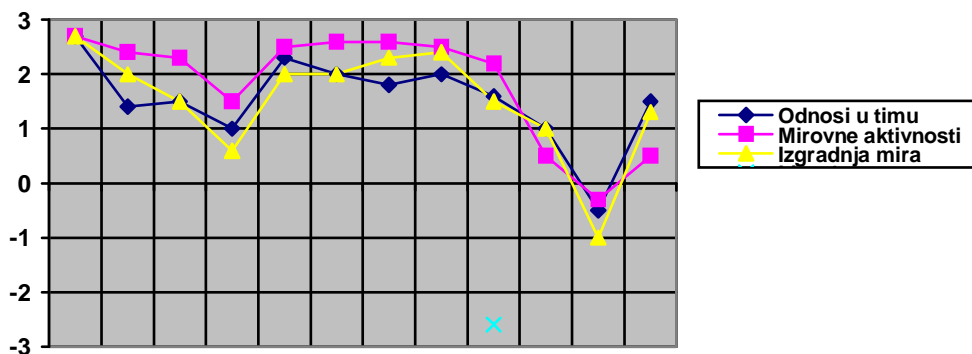
Rezultati i interpretacija

Stavovi članova mirovnih timova o edukaciji u Iloku (edukacija 1) i naknadnoj edukaciji (edukacija 2) vidljivi su na grafikonu 1. Obje edukacije ocijenjene su vrlo visoko. I jedna i druga bile su podjednako važne, pozitivne i uključivale su aktivno sudjelovanje sudionika. Naknadna edukacija je bila, prema mišljenju članova mirovnih timova, nešto bolja i uspješnija, te nešto lakša od edukacije u Iloku.

Grafikon 1: Stavovi članova mirovnih timova o edukaciji u Iloku (edukacija 1) i naknadnoj edukaciji (edukacija 2)

Odnosi u timu, mirovne aktivnosti timova i proces izgradnje mira na terenu prikazani su na grafikonu 2. Članovi mirovnih timova smatraju odnose unutar tima izuzetno važnim, ali da se oni teško uspostavljaju. Iz rezultata je vidljivo da su sadašnji odnosi pozitivno ocijenjeni. U dva tima javljale su se poteškoće i utrošeno je dosta vremena da se prevladaju. Vukovarski tim dosta se dugo ekipirao, a počeo je radom i tim u Slavonskom Brodu. Slično je i s mirovnim aktivnostima koje pokreću timovi. One su vrlo značajne, dobro organizirane i uglavnom uspješne, ali ponekad se sporo odvijaju i uz dosta poteškoća.

Grafikon 2: Stavovi članova mirovnih timova o odnosima unutar timova, mirovnim aktivnostima koje provode i procesu izgradnje mira na terenu

Prema mišljenju voditeljice projekta Katarine Kruhonja posebno značenje je imao projekt slušanja jer je s jedne strane omogućio mirovnim aktivistima da bolje razumiju situaciju, da djeluju kao pomagači koji osnažuju druge, da budu prihvaćeni, a s druge strane je pomogao lokalnom stanovništvu da se uključe u integrativne procese. Druga značajna aktivnost je edukacija lokalnih lidera (osoba koje imaju utjecaja) i njihovo stalno mentoriranje.

Koordinatorica mirovnih timova Ranka Jindra naglašava, da svaki tim ima nešto specifično po čemu je uspješan. Tako Okučani uspješno rade na ekumenizmu, Beli Manastir s Romima, Dalj ima umjetničku koloniju, Tenja okupljanje volontera i pokretanje rada mirovnih vijeća, Slavonski Brod je okrenut povratku u Bosansku Posavinu, a Vukovar svojim povratnicima.

Proces izgradnje mira na području djelovanja mirovnih timova također je pozitivno ocijenjen. On se relativno dobro i uspješno odvija, što ih ispunjava optimizmom i potiče na aktivnost. Normalno je da je popraćen velikim problemima i ne događa se uvijek kako bi oni to željeli. Voditeljica projekta kaže, da se mogu razlikovati četiri etape u ovom procesu: Prva je bilo vrijeme odlaska UN snaga (početak 1998.), kada još nema mirovnih timova, ali postoje uredi za ljudska prava i neke mirovne aktivnosti. Prijetio je masovni odlazak srpskog stanovništva pa im je pružana zaštita. Druga etapa (sredinom 1998.) je bila povratak hrvatskih prognanika kada se javlja trauma povratka, separacija i izolacija. "Ovaj projekt je javnim objavljivanjem natječaja za mirovne timove, te medijskim nastupima u javnosti promovirao nužnost da se radi na izgradnji mira i ozbiljnost pristupa na tom poslu." Treća etapa (početak 1999.) kad ulaze mirovni timovi u lokalne zajednice kada je mir već stabiliziran i nema više mnogo incidenata, ali ni međuetničke komunikacije. Četvrta etapa traje i sad kada se postupno otvara komunikacija među ljudima različitih nacionalnosti.

U **krivulji zadovoljstva** prijednim putem uglavnom prevladavaju pozitivne vrijednosti, ali kod svih članova su se javljale veće ili manje oscilacije i krize. Zadovoljstvo je vezano za pojedine uspješne akcije koje su provodili mirovni timovi kao što su Dani kulture mira, Berak, Izbori 99, ljetovanje djece u Živogošću, prigovor savjesti, pojedine vrste edukacije koje su prolazili, rad s djecom i ženama. Nezadovoljstvo je vezano za poremećene odnose u timu, promjene u timovima, neke akcije koje nisu uspjele, te osobne probleme i stres.

Voditeljica projekta kaže da je uglavnom bila zadovoljna realizacijom projekta, ali su bila tri teža perioda: Prve teškoće javile su se već u vrijeme edukacije u Iloku i očitovale su se kao umor, kriza i unutarnji konflikt. Drugi period bio je nakon prva tri mjeseca rada mirovnih timova kada se uvidjelo da pojedini članovi nisu motivirani i sposobni za taj posao, te je trebalo izvršiti reorganizaciju timova. Treća kriza javila se početkom ove godine kao zamor nakon burnih aktivnosti vezanih uz izbore i problema koji su se javili u funkcioniranju dva tima. Jedan od mirovnih aktivista je dobio otkaz. Vrlo poticajni i ohrabrujući su bili Dani kulture mira 1999. kada su timovi izašli u javnost i osjetili da su učinili nešto vidljivo. Mirovni timovi angažirali su se u izborima pozivajući građane da izađu na izbore i u izborima traže rješenje za aktualne društvene probleme. Puno optimizma je donio i rad u selu Berak kada su timovi prepoznati kao netko tko može pomoći.

Pišući tekst o sebi kao osobi godine pisali su o **vlastitoj mirovnoj aktivnosti**. U tekstovima možemo razlikovati (1) neke opće principe i filozofiju na kojoj zasnivaju svoju aktivnost, i (2) značajne aktivnosti kojima su postigli pomake u sredini.

Filozofiju od koje su polazili ovako objašnjava Bojan:

"Puno rada, vjere i zalaganja je potrebno da bi se osjetio i najmanji pomak. A u ovom poslu nema velikih i naglih pomaka. Potrebno je pomoći ljudima da u sebi nađu snagu, da u sebi pronađu ono najbolje, najdublje i najljudskije, da revidiraju svoje predrasude i na kraju - možda i pruže jedni drugima ruke."

Blaženka misli da bi članak o njoj mogao sadržavati ovaj tekst:

"Kako izgraditi mir, kako naći mir u pojedincu, izvući ga iz dubine teško ranjenih duša duboko povrijeđenih ljudi koji su izolirani jedni od drugih, koji se štite od većih povreda? Vi ste im mogli i znali pomoći. Bili ste s njima i uz njih. Slušali ste ih, sve njihove patnje višegodišnjeg izbjivanja iz svojih domova. Vi ste im pomogli da vjeruju u sebe da imaju snage nositi se s mnogim problemima. Okupljali ste ih, razgovarali, pomogli im da steknu novo povjerenje u ljude."

Među aktivnostima koje su naveli članovi mirovnih timova kao posebno važne spominju se kreativne radionice za djecu socijalno ugroženih obitelji, radionice s mladima, ženama i djecom, pomaci na ekumenskom području (molitveni susreti,

pokretanje ekumenskog zбора), edukacija za nenasilnu komunikaciju unutar obitelji i rješavanje sukoba, program slušanja... Jedan nepotpisani tekst ovako prikazuje mirovni put jednog od članova:

"Moj put nije bio lagan. Započeo sam kao volonter u maloj nevladinoj organizaciji u Osijeku još davne 1992. Stvarni preokret bio je kad sam stupio u Centar za mir kao mirovni radnik u malom mjestu u blizini Osijeka. Još se sjećam tih dana kada smo se nas šaćica prihvatili tog posla, prevelikog, zahtjevnog, odgovornog, ali krajnje ispunjavajućeg i zadovoljavajućeg. Sada kada vodim ovaj Centar mogu vam reći da sam bio najsretniji u tim danima. Puno smo radili i to sa svim slojevima društva - djecom, mladeži, ženama, muškarcima, nevladinim organizacijama, vlasti, svećenstvom - nevjerovatno je koliko smo ljudi dotakli i uključivali ih u aktivnosti izgradnje zajednice i pogotovo izgradnje mira. Cijelo to vrijeme, pa i danas, tjerao me je unutarnji motiv da ljudi koji su svjesni razlika budu zajedno, rade zajedno, grade zajedno svijet koji oni u dubini duše priželjkuju, a to je svijet ljubavi, tolerancije, poštivanja i sloge."

Kako članovi mirovnih timova vide **mirovnu angažiranost u novim okolnostima** vidljivo je iz postera koje su izradili izrezujući naslove, tekstove i slike iz novina i časopisa. Ovaj postupak je pogodan jer ponuđeni materijal potiče reagiranje na aktualnu društvenu situaciju.

Opće društvene okolnosti koje **narušavaju mir**, prema posterima koje su izradili, su prvenstveno nezaposlenost i teški životni uvjeti velikog dijela stanovništva, te kriminal i pljačka društvene imovine. Tako čitamo naslove "Otkazi radnicima", "40 tisuća ljudi izgubit će posao", "Ukradeno" ili vidimo slike o privođenju policije, saslušanjima, rušenju kuća. Tu je i nestabilna situacija u okruženju "Srbija pred građanskim ratom", "Diktatori". Same naslovne stranice novina pune su ružnih vijesti, što dijelom govori o društvenim okolnostima bremenitim problemima, ali i orijentaciji naših medija na negativno.

Mir narušavaju i društveni odnosi u kojima se sukobi rješavaju pritiskom i ucjenama, a ne produktivnim pristupom. Tako gledamo sliku s prosvjeda seljaka i čitamo naslove "Seljaci najavljuju prosvjed ako...", "Odgovorni u PPK prijete smrću sindikalnom povjereniku", "Pisma i prosvjedi". No, nije to samo naš raritet. Tu je i naslov "Policija prebila demonstrante protiv globalizacije" koji govori o svjetskim događanjima. Mnogo je nasilja na mikro socijalnoj razini "Seksualno zlostavljanje djece", "Pedofili", "Dadilja skrivila ozljede male Helene".

Aktivnosti koje unose nemir su prvenstveno filmovi puni nasilja i oružja. To više nisu samo puške i pištolji: na slici vidimo dvojicu aktera s ručnim bacačima. Sport je postao izvor nasilja pa čitamo naslove "Torcida: zašto su rušili", "Hrvatski nogometni rat". Tu su učestale prometne nesreće, te prepune crne kronike o nasilju, obračunima, krađama. Na posteru je slika žene koja mokri po spomeniku i naslov "Vandali razbili spomen-ploču".

I prirodna okolina može biti izvor opasnosti kao što su bolest trihineloz, mine ("Hrvatska: 137 mina po četvornoj milji"), a slika djeteta s bocom kisika ilustrira naslov "Više zraka".

Simbolične su fotografije cigareta koje izgaraju, naoružanih vojnika iza bodljikave žice, mobitela i agresivnih igara na sreću. Tu je i naslov "Mineina jako dekoltirana haljina opet je previše otkrila" što eto uznemiruje muški dio mirovnjaka.

Navedena su imena i slike nekih osoba koje ugrožavaju mir: U više navrata se spominje Milošević, a zatim Arkan, Glavaš, Tuđman, Ivić Pašalić, Škegro, Ljubo Česić Rojs, Rizvanbegović.

Dakle, iako nema više rata i ratne posljedice se polako saniraju ipak je mnogo toga što mir ugrožava pa je razloga za mirovne inicijative napretek.

Što članovi mirovnih timova vide kao ideal kojem treba težiti vidimo iz postera koji nose naslov **mir**. Kad je riječ o društvenim okolnostima to je prvenstveno vlastiti dom i zaposlenje. Čitamo naslov "Porast zaposlenosti" i gledamo slike ljudi u svom domu okruženih članovima obitelji. Naslov "Glas naroda" želi sugerirati da je za mir važno slušati taj glas naroda i omogućiti demokraciju. Neke javne osobe našle su se na posteru mira kao što su predsjednici Stipe Mesić i Milo Đukanović (ali o njemu je bilo mnogo rasprave i sporenja u grupi), Slaven Letica, pjevač Goran Karan i patrijarh Pavle jer je molio za kišu, ali i premijer Ivica Račan jer je najavio zakon protiv fašističkih simbola.

Mir znači određeni kvalitet odnosa. To je izraženo slikama rađanja djece, majke i djeteta, oca koji drži bebu, djeda i unuka, dvoje mladih u zagrljaju, ali i dvoje starih koji se ljube.

Čovjek mir može naći u prirodi. To simboliziraju slike jezera, mora, parka, cvijeća, zrelih jabuka, konja na livadi, ali i ovce, vukovarske golubice, pa i lijepe žene koju naši mirovnjaci također smatraju prirodnom ljepotom. Zanimljivo je da je jedna grupa izrezala i nalijepila osmrtnicu na kojoj piše "Počivao u miru". Možda da ukažu da ni s mirom ne treba pretjerivati, ali možda žele ukazati i na dilemu da li je lakše počivati u miru ili živjeti u miru.

Mir svakako počiva na nekim vrijednostima pa čitamo "Tvoj život ima potencijal", "Tradicija pouzdanosti", "Zdravlje", "Zadovoljstvo", a tu je i ulomak biblijske pjesme "Hvalospjev ljubavi". Mir nam omogućava da se bavimo naizgled nevažnim aktivnostima koje nam život čine ljepšim. Tu je slika mladića koji djevojci lakira nokte na nogama, darivanje cvijeća, ugodni razgovori telefonom, kupanje, vožnja u čamcu s prijateljima, bavljenje nekim lijepim sportom, sudjelovanje u kulturnim aktivnostima, a jedna slika i tekst nam sugeriraju da sami izradimo šesir ukrašen suhim cvijećem i plodovima.

Rasprava

Rezultati koje smo dobili pokazuju da je edukacija mirovnih aktivista, kako ona u Iloku tako i ona koja je naknadno vršena, potakla jedan proces osobnih promjena. To nije bila edukacija u kojoj su se stjecala činjenična znanja, kako se to obično događa u školskom obrazovanju. To je bio proces koji Rogers naziva suštinskim učenjem pri kojem se čovjek mijenja kao osoba. I u ranijim našim ispitivanjima ovo su nam potvrđivale izjave kao "To je bila prekretnica u mom životu", a to je vidljivo i iz ovog ispitivanja. Kad se događaju takve suštinske promjene one mogu biti i vrlo bolne jer se ruši raniji sustav vrijednosti koji čini osnovu neke ličnosti i uspostavlja drugi u koji još nisu dovoljno sigurni. Zato nastaju otpori i reteriranja. Sjetimo se psihičkih kriza kroz koje su prolazili sudionici edukacije, pojava nemarnog odnosa prema edukaciji, pa i samog osipanja kako u vrijeme edukacije tako i kasnije. Danas je broj članova mirovnih timova koji su započeli proces edukacije u Iloku gotovo prepolovljen. Svi strani volonteri su napustili projekt (došao je jedan novi), a mnogi domaći nisu dugo izdržali. Tome su naravno različiti uzroci, ali jedan je i taj što neki nisu izdržali taj bolan proces vlastite transformacije.

Radi se o tome da čovjek na neki način dolazi u konflikt sa samim sobom i kad uspije prevladati tu situaciju neravnoteže i uspostavi novi sustav vrijednosti i vjerovanja onda dolazi u novi konflikt s vlastitom sredinom. Mnogi volonteri su nam govorili da nemaju podršku svojih bliskih osoba i da o tome s njima ne mogu razgovarati. Sad je potreban novi napor ili da se izdrži biti drugačiji ili dolazi do vraćanja na stare vrijednosti i vjerovanja.

Niti sam proces edukacije, niti naknadne edukacije, kao ni organizacija života i rada mirovnih timova nisu bili okrenuti dovoljno podršci ovom specifičnom procesu promjena. Izvjesnih pokušaja bilo je u samom Iloku, ali cijelo vrijeme pojedini aktivisti su ukazivali na nedostatak takve podrške. Sigurno je da prilikom izrade konačne verzije programa treba sustavno osmisliti ovaj vrlo važan aspekt.

Sami članovi mirovnih timova naglašavali su problem selekcije koja u ovom projektu nije najbolje provedena. S ovom konstatacijom slažu se i voditelji projekta. Naravno da sam proces mirovne edukacije ne može biti zasnovan na strahu od ispadanja, koji susrećemo u tradicionalnom sustavu školovanja, jer bi to dovelo u pitanje proces promjena koji mora biti popraćen osjećajem sigurnosti i podrške. No, selekcija je ipak vršena pri odabiru kandidata, ali su u igri bili mnogi drugi kriteriji koje je također trebalo zadovoljiti. Ti se kriteriji pak nisu pokazali relevantnim kada je riječ o osobnoj motiviranosti za mirovni angažman. Zato je nakon šest mjeseci vršena naknadna selekcija kada su neki volonteri prešli u druge djelatnosti ili otišli. No, na taj način je trud i novac uložen u njihovu edukaciju bio izgubljen, a timovi su popunjeni novim volonterima koji nisu adekvatno educirani. Sve ovo govori da bi odabiru kandidata za rad mirovnih timova trebalo prići studioznije.

Smisao svake edukacije je pomalo apsurdan. Ona mora samu sebe učiniti nepotrebnom, odnosno omogućiti sudionicima da mogu dalje nastaviti sami. Da bi to bilo moguće važno je da se prakticira tzv. kreativno učenje odnosno učenje koje potiče i omogućava kreativno reagiranje sudionika edukacije. To ne znači da dolazi vrijeme kad edukacija prestaje. Ona će se i dalje javljati permanentno, ali će se često mijenjati uloge. I oni koji su bili educirani postajat će edukatori. U tome posebnu važnost ima dopunska edukacija. Ona je u ovom projektu bila organizirana, ali više kao reakcija na uočene probleme koji su se javljali u vrijeme realizacije projekta, a manje kao unaprijed osmišljena i planirana aktivnost. Sam program nije predvidio mogućnost naknadne realizacije pojedinih tema pa su voditelji projekta kreativno reagirali i iznalazili rješenja. Prema ocjeni mirovnih aktivista ta je edukacija bila čak i uspješnija od one inicijalne. To je i razumljivo jer je bila vezana uz aktualne probleme na koje su mirovni timovi nailazili, pružala je odgovore na pitanja koja je postavljala praksa mirovnog djelovanja u konkretnim okolnostima. To ponovno otvara dilemu koju smo iznijeli u ranijim evaluacijama - koliko je efikasna kontinuirana duža edukacija ili nešto kraća povezana s praksom. Ovdje se ne može dati jednoznačan odgovor. S jedne strane škola kao sustavna edukacija po svom izvornom značenju znači dokolicu, vrijeme za učenje koje je odvojeno od svakodnevnih obaveza. Ono je na neki način odvojeno od složenih uvjeta stvarnosti kako bi se za tu stvarnost mogli bolje pripremiti. Prevedeno na naš slučaj znači da je vrijeme koje su proveli budući mirovni aktivisti u Iloku bilo upravo to - odvojenost od složenih problema svakodnevice kako bi se za sudjelovanje u toj svakodnevicu bolje pripremili. S druge strane prevelika odvojenost od problema prakse čini takvo pripremanje manje uspješnim. Zato bi trebalo naći neku sredinu između jedne i druge krajnosti. U slučaju ovog programa trebalo bi vrijeme inicijalne edukacije ispreplitati praktičnim mirovnim aktivnostima, a vrijeme angažiranosti u mirovnim timovima edukacijom koja bi bila prethodno planirana, ali dovoljno prilagodljiva potrebama koje nameće praksa.

Odnosi unutar mirovnih timova danas su manje problematični nego ranije, ali je iz rezultata koje smo dobili i ovaj put vidljivo da su na rješavanje odnosa unutar timova naši mirovni aktivisti trošili puno vremena i energije. I neke rasprave koje smo slušali u vrijeme grupne aktivnosti ukazuju da postoje problemi u praktičnoj primjeni nenasilne komunikacije i rješavanja sukoba mirnim putem. Iako su za to osposobljeni

kad se nađu sami u stvarnom konfliktu reaguju na stare načine. Očito je da program u ovom aspektu nije bio dovoljno uspješan. Vjerojatno bi baš taj vid programa trebalo češće prakticirati i u dopunskoj edukaciji koristeći stvarne sukobe koji nastaju u mirovnim timovima. Tek kad se uspije pojedine sukobe riješiti nenasilno možemo biti uvjereni da je program dao rezultate.

Sudeći po rezultatima koje smo dobili vidljivo je da su naši mirovni aktivisti u stanju dalje uočavati probleme izgradnje mira, da su osjetljivi na probleme svoje sredine i da su u stanju otvarati vizije mira u vlastitoj sredini na kreativan način. To što trenutno ne postoji rat ne znači da prestaje potreba za mirovnim angažmanom, ali ona poprima nešto drugačije oblike. Ugrožavanje mira je vrlo intenzivno prisutno, a nasilje kao oblik društvenih odnosa naša je svakodnevnica. Za dalji nastavak projekta sigurno bi trebalo organizirati veći broj radionica, okruglih stolova, javnih tribina i sl. o novoj etapi u mirovnom angažiranju i uloziti mirovnih timova. Situacija na integriranom području se relativno brzo mijenja i sve veću važnost dobivaju ekonomski i pravni problemi, ali se otvara i niz drugih pitanja koja do sada nisu dolazila do izražaja. Iako to prelazi okvire ove evaluacije, mislimo da bi sad trebalo intenzivno raditi i na novoj verziji projekta pri čemu bi trebalo maksimalno koristiti ideje i iskustva članova mirovnih timova.

Zaključak

Rezimirajući i naša prethodna istraživanja možemo na kraju konstatirati da je program koji je korišten za pripremu mirovnih aktivista posebno bio uspješan u induciranju procesa osobnih promjena i usvajanju jednog novog sustava vrijednosti na kojem počiva mirovni angažman. To je s jedne strane omogućilo uspješnu realizaciju projekta, ali s druge strane izazivalo niz osobnih nestabilnosti i kriza pa i osipanje članova mirovnih timova. Program je bio uspješan u osposobljavanju za projekt slušanja što je bio važan dio aktivnosti mirovnih timova, a u pojedinim kriznim situacijama pokazao se efikasnim načinom smirivanja stanja. Program je obuhvatio i svu ostalu problematiku vezanu za mirovne aktivnosti, ali u vremenski manjem opsegu što se u praksi pokazalo kao nedovoljno.

Tema "Grupni razvoj i stvaranje timova" pokazala se u praksi kao nedovoljno apsolvirana i timovi su imali dosta problema oko izgradnje vlastitih odnosa. Slično je i s temom "Rad s konfliktom" jer se u praksi pokazalo da timovi imaju problema u nenasilnom rješavanju vlastitih konflikata. Rezultati su pokazali da su se timovi daleko više nego se očekivalo bavili edukacijom, a o tome su imali samo jednu vrlo površnu informaciju bez dubljeg ulaženja u ovu složenu problematiku.

U osnovnom programu nije predviđeno bavljenje psihološkim aspektom ratnih posljedica kao što su stres, trauma, žalovanje, pregaranje, postraumatski sindrom. To je uočeno već pri pravljenu plana edukacije u Iloku pa su neke teme ubačene, ali se to pokazalo nedovoljno. Zato osnovni program treba proširiti ovim sadržajima.

Naknadna edukacija se pokazala izvanredno važnom i korisnom te joj ubuduće treba dati veću pažnju. Ona treba ponovno obuhvatiti sve sadržaje koji postoje u osnovnom programu, ali na nov način uz korištenje stvarnih problema koji se javljaju u praksi. Na taj način će ona biti manje sustavna, ali više prigodna i aktualna.

U načinu realizacije potrebno je učiniti slijedeće promjene:

- Veću pozornost usmjeriti na selekciju kandidata i njihovo stalno praćenje i mentorstvo.
- Dopodnevni program treba sadržavati osnovnu tematiku, a popodnevni može biti izborni kako bi se zadovoljili različiti interesi polaznika.

- Nakon svake veće cjeline napraviti dužu stanku koja može biti iskorištena za odmor i rekreaciju, ali i za praktičnu primjenu naučenog.
- Samu edukaciju u većoj mjeri povezati s radom na terenu uz mentorstvo.
- Dopunsku edukaciju izvoditi planski i vezati ju s jedne strane za probleme koji se javljaju u praksi, a s druge strane za interese članova mirovnih timova.

Nakon evaluacije programa ukazuje se potreba da se ponovno okupi tim eksperata u kojem bi ovaj put bili svi realizatori programa i njegovi sudionici, te da se priđe izradi nove verzije programa koja bi uvažila sve ono što je uočeno u njegovoj prvoj primjeni.

Literatura

- (1996.) Empowerment for Peace Service, A Curriculum for Education and Training in Violence Prevention, Nonviolent Conflict Transformation and Peacebuilding, Christian Council of Sweden, Stockholm.
- Hugo, M. (1999.) Social Reconstruction in Croatia, The Pilot Project "A University Course in Youth Work and Reconciliation Work in Croatia" An Evaluation, Jönköping.
- Patton, M.Q. (1990.) Qualitative Evaluation and Research Methods, SAGE Publications, Newbury Park, London, New Delhi.
- Reason, P. (1994.) Participation in Human Inquiry, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi.
- Shor, I. (1992.) Empowering Education, Critical Teaching for Social Change, The University of Chicago Press, Chicago, London.
- Silberman, M./Auerbach, C. (1990.) Active Training, A Handbook of Techniques, Designs, Case Examples, and Tips, Maxwell Macmillan International, New York, Oxford, Singapore, Sydney.
- (1995.) Getting Smart, Getting Real, Using Research and Evaluation Information to Improve Program and Policies, The Annie E. Casey Foundation, Baltimore.
- McMillan, H. J./ Wergin, J.F. (1998.) Understanding & Evaluating Educational Research, MERRILL, New Jersey.

Summary

This is the end of curriculum evaluation. We can see that curriculum successful prepared volunteers for autonomy activities on the ground in after war conditions. Research shows some problems what happened in peace teams too. They were connected with some individual crises and co-operation in the teams' work. At the end of this project we see a need for new meeting of expert's team who would make new curriculum version.